

Reflexia národnej a európskej identity v novom tisícročí

INFORMAČNÝ LIST Č.1

KONCEPT OBČIANSTVA EÚ A NÁRODNEJ IDENTITY

Štruktúrálna poznámka

Prvý informačný list začína predstavením myšlienky projektu a zúčastnených univerzít. Po druhé bude prezentovaný historický prístup o národnej a európskej identite v zúčastnených krajinách. Nasleduje prezentácia výsledku celoeurópskeho prieskumu o európskom občianstve. Nakoniec sa bude diskutovať o aktuálnych výzvach. Informácie sú určené zainteresovanej verejnosti. Projekt je tiež otvorený pre školy a vzdelávanie.

Reflexia národnej a európskej identity v novom tisícročí. Konceptia občianstva EÚ a národnej identity – Idea projektu

Projekt spája štyroch partnerov z Českej republiky, Nemecka, Slovenska a Spojeného kráľovstva, aby porovnali svoje skúsenosti s učením sa vyššie uvedených tém, aby sa dozvedeli o najmodernejšom vývoji, ktorý môžu využiť vysokoškolskí učitelia a učitelia na stredných školách. Dlhodobým cieľom projektu je zvýšiť dosiahnuté vzdelanie a účasť mladých ľudí na aktívnom občianstve EÚ. Konkrétnym cieľom tohto projektu je vyučovať vyššie uvedené témy na univerzitnej úrovni vysoko inovatívnym spôsobom s využitím informačných a komunikačných technológií (IKT), ktoré umožňujú okamžitú komunikáciu účastníkov projektu a zdieľanú výučbu v reálnom čase v 3D virtuálnej učebni, bez ohľadu

na to, kde sa používatelia nachádzajú. Výrazne sa tým zvýši aj povedomie vysokoškolských učiteľov o využívaní IKT v zmiešanej forme vzdelávania na univerzitnej úrovni.

Zúčastnené univerzity

Univerzita Palackého v Olomouci/Česká republika (<https://www.upol.cz/>)

Univerzita Palackého v Olomouci (PU) je jednou z najstarších univerzít v strednej Európe. Vychádzajúc zo 446-ročnej tradície vysokoškolského vzdelávania je renomovaným centrom výučby a výskumu. S viac ako 24 000 študentmi bakalárskeho a postgraduálneho štúdia na ôsmich fakultách poskytuje kvalitné vzdelanie a vynikajúce zázemie pre výskum v širokom spektre akademických disciplín. Osem fakúlt Univerzity Palackého ponúka 274 bakalárskych, magisterských a doktorandských študijných programov. Uchádzači si môžu vybrať zo širokej škály programov od teológie, vzdelávania, telesnej kultúry a športu cez humanitné, spoločenské a umelecké až po prírodné, lekárske a zdravotnícke vedy. Kreditový systém na UP je plne kompatibilný s ECTS – Európskym systémom prenosu a akumulácie kreditov. Prestížny status univerzity v Olomouci každoročne potvrdzuje veľké množstvo mladých uchádzačov, ale aj zrelejších študentov, ako sú seniori a ďalší záujemcovia. Kvalitu poskytovaných študijných programov, vzdelávania a vedeckých výstupov potvrdzujú aj medzinárodné rebríčky, akými sú Times Higher Education World University Rankings, Center for World University Rankings a U. S. News and World Report Best Global Universities Ranking, podľa nich Univerzita Palackého je jednou z popredných univerzít v krajine s významným umiestnením aj na medzinárodnej úrovni. PU patrí k popredným českým výskumným univerzitám a je hostiteľom niekoľkých medzinárodne uznávaných výskumných centier. PU dosiahla 488. miesto v najnovšom vydaní prestížneho rebríčka U.S. News & World Report Best Global Universities Rankings. PU vyvinula komplexné medzinárodné služby pre študentov i zamestnancov.

Pedagogická univerzita v Heidelbergu/Nemecko (<https://www.ph-heidelberg.de>)

Pedagogická univerzita v Heidelbergu je inštitúcia pre pedagogické vedy, ktorá ponúka predovšetkým bakalárske a magisterské štúdium učiteľskej prípravy a ďalšie kurzy pedagogického profilu. Má plné akademické práva (právo udeľovať doktoráty a habilitácie). Univerzita má okolo 4000 študentov a 66 profesorov. Výskum sa zameriava na rozvoj školy a vyučovania, ako aj profesionalitu učiteľov, výchovu k diverzite a inklúzii, prírodovedné vzdelávanie, jazykovo-literárnu výchovu a mediálnu výchovu. Heidelberg School of Education (HSE) bola založená v júni 2015 ako spoločná medziuniverzitná inštitúcia Heidelberg University of Education a Ruprecht-Karls-University Heidelberg. Predstavuje inštitucionálne, strategické a ideálne centrum kooperatívneho vzdelávania učiteľov v Heidelbergu.

Univerzita Mateja Bela Banská Bystrica/Slovenská republika (<https://www.umb.sk/>)

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB) patrí do siete slovenských verejných vysokých škôl. Vznikla v roku 1992 zlúčením Vysokej školy ekonomiky služieb a cestovného ruchu v Banskej Bystrici a Pedagogickej fakulty v Banskej Bystrici. UMB si udržala štatút univerzity v roku 2010. Univerzita je členom Európskej asociácie univerzít. UMB poskytuje kvalitné vysokoškolské vzdelanie reagujúce na potreby praxe a aktuálny stav vedeckého výskumu. Univerzitu tvorí šesť fakúlt, ktoré ponúkajú 392 akreditovaných študijných programov vo všetkých stupňoch a formách štúdia, vrátane programov realizovaných v spolupráci so zahraničnými univerzitami. Pedagogickú, vedeckú a umeleckú činnosť efektívne dopĺňa základný a aplikovaný výskum, ktorý sa realizuje v spolupráci so slovenskými a zahraničnými inštitúciami. Okrem toho UMB vytvára podmienky na aktívne trávenie voľného času študentov prostredníctvom umeleckých súborov, športových klubov a iných študentských organizácií. V akademickom roku 2020/2021 študuje na univerzite takmer 7000 študentov.

Northumbria University Newcastle/Veľká Británia (<https://www.northumbria.ac.uk/>)

University of Northumbria v Newcastli (UNN) je profesionálna univerzita zameraná na výskum, zameraná na podnikanie, s celosvetovou povestou akademickú excelentnosť. Sídlí v srdci mesta Newcastle upon Tyne, ktoré je pravidelne vyhlasované za najlepšie miesto v Spojenom kráľovstve pre študentov. UNN má viac ako 27 000 študentov z viac ako 100 krajín zapísaných na vysokoškolskej a postgraduálnej úrovni vrátane viac ako 500 študentov doktorandského štúdia. Univerzita Newcastle upon Tyne je medzinárodná vo svojich operáciách a dosahu, s programami ponúkanými po celom svete. UNN má silný profil v Ázii s regionálnymi kancelármi v Číne, Indii, Malajzii a Thajsku. UNN spolupracuje s významnými zamestnávateľmi vrátane spoločností Nike, IBM, Nissan, Caterpillar, Cummins, Proctor & Gamble, BBC a NHS, pričom programy univerzity sponzoruje alebo akredituje viac ako 560 zamestnávateľov a 60 odborných organizácií.

Národná identita – historický prehľad

A Po páde železnej opony v rokoch 1989/90, nemeckom znovu zjednotení a veľkom záujme mnohých východoeurópskych a stredoeurópskych krajín stať sa súčasťou Európskej únie sa zdalo, že úspešný príbeh európskej integrácie na začiatku nového tisícročia sa stal skutočnosťou. Koncom minulého storočia sa v rámci Hospodárskej a menovej únie (HMÚ) vytvorila spoločná mena, ktorá sa spočiatku používala v jedenástich krajinách na bezhotovostné platby a od roku 2002 bola zavedená aj

do každodenného života občanov ako mince a bankovky. HMÚ, euro a jednotný trh sa považujú za ústredné prvky európskej integrácie.

Po pristúpení ďalších desiatich krajín v roku 2004 sa Európska únia razom rozrástla z 15 na 25 členských štátov. Väčšinu nových členských štátov tvorili „mladé demokracie“ zo strednej a východnej Európy. To viedlo k mnohým novým príležitostiam na stretnutie pre všetkých občanov. Na inštitucionálnej úrovni sa však tiež ukázalo, že rozdielne národné dejiny pred rokom 1989/90 viedli aj k odlišným pohľadom na EÚ a proces európskeho zjednocovania. Niekoľko rokov po tomto rozšírení otriasla globálna finančná kríza v roku 2008, ako aj možný národný bankrot jedného z členských štátov – Grécka – európskym menovým systémom a integračným procesom ako celkom. Asi nie je prekvapujúce, že v dôsledku týchto kríz krajina po prvýkrát opustí EÚ v dôsledku viacerých nových žiadostí. V roku 2016 sa občania Veľkej Británie tesnou väčšinou rozhodli vystúpiť z EÚ, čo sa uskutočnilo 31.01.2020.

V projekte „NAETINEM“ vedci zo štyroch rôznych krajín skúmajú chápanie národnej a európskej identity v príslušných štátoch. Zloženie krajín odráža historické etapy EÚ. Spolková republika Nemecko ako jeden zo zakladajúcich štátov európskej integrácie (1952), Veľká Británia, ktorá vstúpila do Európskeho spoločenstva v roku 1972, ale toto spoločenstvo opustí, čo bolo spečatené podpisom dňa 24.01.2020 (Úradný vestník Európskej únie 2020). Iný pohľad prináša Česko a Slovensko, ktoré spolu tvorili po väčšinu 20. storočia štát v odlišných kontúrach. Po druhej svetovej vojne bola v roku 1948 založená Československá republika, ktorá bola v roku 1955 aj zakladajúcim členom Varšavskej zmluvy, a preto bola jednoznačne vnímaná ako satelitný štát Sovietskeho zväzu. Dokumentovalo to premenovanie na „Československú socialistickú republiku“ v roku 1960. Pokojnú separáciu v roku 1992 obe strany vnímali ako akt ľudovej suverenity. Česká republika a Slovenská republika sú od roku 1993 samostatné štáty.

Zjednotenie a oddelenie politických vzťahov

Pád Berlínskeho múru bol historickou príležitosťou pre nové zjednotené **Nemecko**, ktoré sa v rokoch 1949 až 1989 rozdelilo na Nemeckú Spolkovú republiku (FGR) a Nemeckú demokratickú republiku (NDR). Jednotka vznikla po pristúpení NDR k NSR., ktorý v roku 1989 považovali najmä mnohí východní

Nemci za najrýchlejší a najproblematickejší spôsob zjednotenia. O 30 rokov neskôr je táto jednota a s ňou spojený transformačný proces často vnímaný ako „prevzatie moci“ východonemeckými občanmi. Titulky v novinách ako „Die Wunden der ostdeutschen Seele“ (angl. „Rany východonemeckej duše“) (Schanetzky 2019), „Das ostdeutsche Identitätsgefühl“ (angl. „Východonemecká identita“) (Köcher 2019a) alebo „Fremda im eigenen Haus“ (angl. „Stranger in One's Own House“) (Köcher 2019b) odkazujú na pocit, že sme nemali rovnakú šancu so všetkým komfortom, ktorý sa teraz považuje za samozrejmosť, a stále zostávame pozadu. Nový nadchádzajúci posun medzi „Východom“ a „Západom“ je poháňaný vzostupom pravicových strán, v neposlednom rade kvôli „utečeneckej kríze“, ktorá sužuje Európu od roku 2015. Kvôli veľkému nárastu imigrantov a utečencov, správne krídlové strany nabrali nové sily, ale nielen v Nemecku. Vzhľadom na toto pozadie je v Nemecku ťažké hovoriť o „národnej“ identite, pretože v súčasnej politickej a spoločenskej diskusii so sebou prináša nebezpečenstvo zneužitia tohto konceptu z hľadiska politiky identity. Pravicoví populisti a radikálne pravicové strany to využívajú ako základ pre svoje nacionalistické heslá. Existuje teda kontroverzná diskusia o „národnej“ identite, prinajmenšom kvôli historickej minulosti Nemecka.

Rozprávanie o „európskej“ identite má (avšak) zrejme oveľa pozitívnejšiu konotáciu. Napríklad: Politické úsilie niektorých častí nemeckej politiky je toho príkladom. Napríklad v roku 2017 bývalý predseda Európskeho parlamentu Martin Schulz hovoril o „Spojených štátoch európskych“ (ZEIT ONLINE 2017). Závazok Nemecka k zjednoteniu národných štátnych a nadnárodných štruktúr je obzvlášť jasný výrazom „motor Európy“ alebo skôr „francúzsko-nemecký motor“. Tento termín sa používa na označenie rozhodujúcej úlohy, ktorú Nemecko a Francúzsko zohrali spoločne od 60. rokov 20. storočia v napredovaní európskej integrácie (Große-Hüttmann a Wehling 2020).

V **Československu** po roku 1989 sa v porovnaní s NDR a NSR prejavil opačný proces: Československo sa v roku 1993 rozdelilo na Českú republiku a Slovenskú republiku. Súviselo to s rozpadom bývalého Sovietskeho zväzu. Rozdelenie sa uskutočnilo – ako pri zjednotení Nemecka – bez referenda. Svoju úlohu zohrali národné – české a slovenské – potreby súvisiace s identitou, Československo, založené v roku 1918, je dnes v tlači považované za subjekt, ktorý „nikdy nezasiahol srdcia ľudí“ (Heinlein 2014). V súvislosti s vývojom po roku 1989 však treba dodať, že snahy národných politických elít, ktoré sa dostali k moci po voľbách v roku 1992, viedli k rozdeleniu federácie. Podľa vtedajších výsledkov sociologických prieskumov vo verejnej mienke dominovalo presvedčenie o výhodách spoločného štátu pre Čechov a Slovákov (Mesežnikov 2010).

Kým komunizmus zmrazil rozdielny vývoj dvoch spoločností, po roku 1989 vypukli národné predsudky a stereotypy a zvýšili najmä nespokojnosť Slovákov so štátom, ktorý bol centristicky riadený z Prahy. Tak Václav Klaus a ultranacionalista Vladimír Mečiar rokovali o založení dvoch národných štátov. Podobné tendencie (striedanie etáp vzájomnej konvergencie), najmä snahy Slovákov o získanie autonómie a vzájomná neochota porozumieť potrebám susedného národa, však ovplyvňovali vývoj česko-slovenských vzťahov už pred nástupom komunizmu, napr. rozdelenie prvej ČSR v roku 1938 (Svatuška 2003). Politicky motivované rozdelenie oboch národov na samostatné štátne celky v roku 1993 však úroveň vzájomných vzťahov výraznejšie nenarušilo. Česi a Slováci sa naďalej považujú za dva najbližšie národy na udržiavanie intenzívnych vzťahov v oblasti kultúry, umenia, vedy, športu, vysokého školstva, televízneho vysielať a verejného života (Mesežnikov 2010).

Česká republika po rozdelení dokázala presadiť svoj program približovania sa k trhovo-liberálnemu ekonomickému systému, kým Slovensko ako agrárny štát s jednostranným ťažkým priemyslom spomalilo. transformačný proces. Veľkým bratom s nižšou nezamestnanosťou zostáva Česká republika, no Slovensko to dobehlo a darí sa mu v podobe veľkých stavebných projektov. Čo sa týka územnej identity, podľa štatistických údajov od roku 2003 pozorujeme v oboch krajinách podobnú situáciu, vychádzajúc z dlhej existencie Čechov a Slovákov v spoločnom štáte z obdobia dvoch národov v národných a nadnárodných štruktúrach po roku 2000. Lokálne resp. dominovalo národné povedomie, ktoré malo mierny náskok pred regionálnym povedomím. V porovnaní s miestnou a národnou identitou je európska identita oveľa menej dôležitá (Nikischer 2013).

Po roku 1945 v priebehu dekolonizačných procesov **Veľká Británia** stratila svoje impérium a už nemohla uplatňovať takú medzinárodnú autoritu ako predtým. Napriek tomu zostalo centrom Commonwealthu a vytvorilo sa spoločné prostredníctvom spoločného jazyka a hlavy vlády. Veľká Británia je komplexný celok štátov s národnými, ale aj regionálnymi podielmi identity Anglicka, Škótska, Walesu a Severného Írska. Do Európskej únie vstúpila len neochotne, s pokrokmi a neúspechmi a rokovaním o národných osobitných právach. Euroskepticizmus bol vždy relatívne vysoký. Pri hlasovaní o Brexite v roku 2016 prevládla nedôvera starších obyvateľov voči nadnárodným inštitúciám EÚ. Po niekoľkoročnom procese, ktorý bol formovaný diskusiami a rozdielnymi predstavami o tom, ako by sa dal brexit uskutočniť, Spojené kráľovstvo 31. 1. 2020 oficiálne opustilo EÚ s prechodnou fázou do konca roku 2020. Vystúpenie z EÚ Nezdá sa, že by to bolo prekvapujúce vzhľadom na históriu vzťahov medzi Európskou úniou a Veľkou Britániou. Napríklad Veľká Británia nepatrila medzi zakladajúce štáty Európskeho hospodárskeho spoločenstva, pretože v tom čase bolo kráľovstvo v konflikte s Francúzskom (Kaczorowska 2008: 293). V roku 1972 Veľká Británia podpísala zmluvu o členstve, ktorá nadobudla platnosť začiatkom roku 1973. Bolo to zaznamenané v „zákone o Európskych spoločenstvách z roku 1972“. Napriek zdĺhavému procesu vedúcemu k členstvu sa v roku 1975 – tri roky po podpise zmluvy – uskutočnilo referendum o zotrvaní kráľovstva v Európskej únii (Millner 2015). Na rozdiel od referenda v roku 2016 však vtedy väčšina hlasovala za zotrvanie. To však ukazuje na rozpor medzi národnými a nadnárodnými štruktúrami.

Štúdia z roku 2015 dospela k záveru, že vo Veľkej Británii je mimoriadne nízka úroveň európskej identity (NatCen 2015). Rôzne obrázky Európy boli prezentované vo Veľkej Británii okolo referenda o brexite (Andreouli 2018: 241-43). Celkovo vzaté, téma národnej alebo európskej príslušnosti pritiahla väčšiu pozornosť kvôli Brexitu (Ranta 2018).

Pochopenie európskeho občianstva

História Európskej únie sa začala po druhej svetovej vojne založením „Európskeho spoločenstva uhlia a ocele“ (ESUO) v roku 1951 a vytvorením „Európskeho hospodárskeho spoločenstva“ (EHS) v roku 1957. Boli to aliancie určené pre politickú a predovšetkým hospodársku spoluprácu šiestich zakladajúcich štátov – Belgicka, Francúzska, Nemecka (SRN), Talianska, Luxemburska a Holandska. Už v tomto ranom štádiu boli podniknuté prvé kroky k európskemu občianstvu: Zmluvou o založení EHS bola pripravená pôda pre pracovníkov, aby sa mohli voľne pohybovať cez hranice členských štátov a usadiť sa – takzvaný „voľný pohyb pracovníkov“ (Kraatz 2020), ktorý je v rozšírenej podobe stále súčasťou európskeho občianstva. Na základe toho boli v 60. rokoch predstavené plány na implementáciu „európskeho občianstva“ (Bux 2020b; Európska únia 2020; Kraatz 2020; Marzocchi 2020).

Od 70. rokov 20. storočia prebiehajú ďalšie prípravné práce, ktoré pripravujú pôdu pre toto európske občianstvo. Napríklad možno spomenúť začiatok rozvoja jednotného európskeho trhu v 80. rokoch 20. storočia, prostredníctvom ktorého by sa mali riešiť problémy vyskytujúce sa v obchode medzi členskými štátmi Európskych spoločenstiev a mal by sa umožniť voľný obchod. Tento vývoj nakoniec prispel k voľnej priechodnosti vnútorných hraníc bez kontroly totožnosti, a teda k rozšíreniu „voľného pohybu pracovníkov“ na všetkých obyvateľov (Európska rada 2020; Európska únia 2020; Marzocchi 2020). Jednotný európsky trh medzitým zahŕňa „štyri slobody“: pohyb tovaru, služieb, ľudí a peňazí“ (Európska únia 2020).

Po studenej vojne bola 7. februára 1992 podpísaná prvá „Zmluva o Európskej únii“, „Maastrichtská zmluva“, ktorá nadobudla platnosť 1. novembra 1993. Jeho hlavným cieľom bolo posilniť úlohu v tom čase existujúcich európskych spoločenstiev – pozostávajúcich zo spomínaných ESUO a EHS, ako aj „Európskeho spoločenstva pre atómovú energiu“ (EURATOM) – a zabezpečiť úzku spoluprácu v rôznych oblastiach vrátane hospodárstva, zahraničia a bezpečnosti. politiky, ako aj súdництва. Preto „Maastrichtská zmluva“ položila základy Európskej únie v jej súčasnej podobe, okrem iného aj jej názov a trojpilierovú štruktúru. Okrem toho sa touto zmluvou nakoniec zaviedlo „občianstvo Európskej únie“ (Európska rada 2020; Európska únia 2020; Zandonella 2009). V skratke to možno definovať takto:

„Podľa článku 9 ZEÚ a článku 20 ZFEÚ je občanom Únie každá osoba, ktorá má štátnu príslušnosť členského štátu. Štátna príslušnosť je definovaná podľa vnútroštátnych zákonov daného štátu. Občianstvo Únie dopĺňa národné občianstvo, ale nenahrádza ho. Občianstvo EÚ zahŕňa množstvo práv a povinností okrem tých, ktoré vyplývajú z občianstva členského štátu“ (Bux 2020b).

Tieto spomenuté práva zahŕňajú:

„právo voľne sa pohybovať a zdržiavať sa na území členských štátov [...]; právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu a v komunálnych voľbách [...] v členskom štáte, v ktorom majú bydlisko [...]; právo na diplomatickú ochranu na území tretieho (štátu mimo EÚ) diplomatickými alebo konzulárnymi orgánmi iného členského štátu [...]; [p]právo obrátiť sa na Európsky parlament a právo obrátiť sa na ombudsmana [...]; právo napísať akejkoľvek inštitúcii alebo orgánu v jednom z jazykov členských štátov a dostať odpoveď v tom istom jazyku [...]; [p]právo na prístup k dokumentom Európskeho parlamentu, Rady a Komisie za určitých podmienok [...]“ (Bux 2020b).

Občianstvo Európskej únie teda zahŕňa najmä práva, ktoré mali občania členských štátov už pred jeho zavedením – s výnimkou práva voliť, ktoré bolo zavedené „Maastrichtskou zmluvou“ – najmä pokiaľ ide o právo petičné, pobyt a slobodu pohyb. V dôsledku zavedenia občianstva Európskej únie však tieto práva podliehajú systematizácii. Jedným z cieľov zavedenia občianstva Európskej únie bolo okrem iného lepšie začlenenie občanov EÚ do demokratických procesov EÚ. Občania boli ovplyvnení tými predtým, ale sami mali sotva vplyv (Bux 2020b). Jedným z nových aspektov občianstva Európskej únie, ktorý možno využívať od roku 2011, je Európska občianska iniciatíva (ECI). Hoci sa v oficiálnej definícii občianstva Európskej únie (článok 20 ods. 2 ZFEÚ) spomínajú „povinnosti“ občanov EÚ, v súčasnosti takéto povinnosti neexistujú, čím sa odlišujú od občianstva členských štátov (Bux 2020a).

Európska a národná identita vo svetle výskumu verejnej mienky

Jedna ústredná otázka týkajúca sa pocitu spolupatričnosti a identity sa pravidelne zachytáva v rámci prieskumu Eurobarometer: Stotožňujú sa ľudia v EÚ s vlastným národom, so svojou národnosťou alebo sa považujú za európskych občanov? A zmenili sa tieto postoje za posledných pár rokov? „Štandard Eurobarometer“ sa vykonáva a sprístupňuje dvakrát ročne: „Prieskum zahŕňa témy ako európska politická situácia a hospodárstvo (...). Analyzuje, ako Európania vnímajú svoje politické inštitúcie, (...). EÚ a jej inštitúcie, ako aj ich hlavné záujmy. Skúma tiež postoje ľudí k európskemu občianstvu a k otázkam spojeným s prioritami Európskej komisie, najmä voľným pohybom a eurom“ (Eurobarometer 2016). Pevnou súčasťou tohto prieskumu je okrem iného otázka „Vidíš sa ako...“, ktorá zachytáva, či sa respondenti stotožňujú skôr so svojou národnosťou alebo s pojmom „Európan“. Následne sa zúčastnené krajiny tohto projektu porovnávajú navzájom, ako aj s priemernými hodnotami EÚ v súvislosti s touto otázkou.

Krajina/kategória	UK Ø	GER Ø	CZ Ø	SK Ø	EU Ø
1) „len národný“	54,7%	26,6%	40,3%	34,5%	36,5%
2) „národná európsky“	35,9%	57,5%	52,3%	56,4%	53,1%

3) „európsky a národný“	6,1%	10,8%	5,3%	6,3%	6,6%
4) „len európsky“	1,2%	2,2%	1,3%	1,3%	1,9%

Table 1: Priemerné hodnoty pre jednotlivé krajiny
Zdroje: Eurobarometer (2015a; 2015b; 2016a; 2016b; 2017a; 2017b; 2018a; 2018b; 2019a; 2019b);

Tabuľka 1 zobrazuje priemerné hodnoty posledných desiatich prieskumov Eurobarometra (čísla 82 – 91), uskutočnených v rokoch 2014 až 2019, aj pre Spojené kráľovstvo (UK), Nemecko (GER), Českú republiku (CZ) a Slovensko (SK). ako pre celú Európsku úniu (EÚ) v súvislosti s odpoveďami na otázku „Vidíš sa ako...“, zobrazenú v prvom stĺpci. Vzhľadom na prvú kategóriu, „len vnútroštátna“, je jasné, že Spojené kráľovstvo s 54,7 % je ďaleko nad priemerom EÚ 36,4 %, zatiaľ čo GER s 26,6 % je ďaleko pod priemerom EÚ. Ďalšie dve krajiny sú bližšie k priemeru EÚ (36,5 %). V ČR sa 40,3 % identifikuje ako „len národný“, čo je mierne nad priemerom EÚ, zatiaľ čo v SK je to 34,5 %, mierne pod priemerom.

Ďalej je zarážajúce, že len 35,9 % respondentov z Veľkej Británie sa identifikuje ako „národná a európska“, teda so svojou národnou identitou na prvom mieste, ale s európskou na druhom mieste. Na jednej strane je to hlboko pod priemerom EÚ, v ktorom sa 53,1 % identifikuje so svojou národnou identitou aj s európskou, a na druhej strane je to hlboko pod priemerom ostatných troch krajín, ktoré sa s 57,5 % (GER), 52,3 % (ČR) a 56,4 % (SK) len mierne líšia od priemeru EÚ. Okrem Spojeného kráľovstva, v ktorom sa väčšina respondentov identifikuje iba so svojou národnosťou, sa väčšina respondentov v ostatných troch krajinách, ako aj v EÚ vo všeobecnosti stotožňuje so svojou národnosťou aj s Európou.

V kategórii „Európsky a národný“ – primárna identifikácia ako európska a druhá ako národná – sú respondenti z GER s 10,8 % najviac nad priemerom EÚ 6,6 %. UK, CZ a SK sa v tejto kategórii od priemeru EÚ líšia len mierne. Identifikácia ako „európska a národná“ je s 5,3 % najnižšia v ČR. Identifikácia ako „iba Európana“ je vo všeobecnosti veľmi nízka, vzhľadom na priemer EÚ 1,9 %, ako aj priemery jednotlivých krajín. Táto forma identifikácie je najsilnejšia v Nemecku s priemerom 2,2 %. V CZ a SK sa len 1,3 % identifikuje ako „iba pre Európu“ av Spojenom kráľovstve len 1,2 %.

Prevažná väčšina respondentov z každej z posudzovaných krajín, ako aj z EÚ spolu – medzi 84 % a 93 % – identifikuje ako „viac národnú ako európsku“, kategóriu pozostávajúcu zo súčtu kategórie „len národné“ a „národné a európske“. S výnimkou Nemecka, ktoré je v nízkom dvojcifernom rozsahu, len jednociferné percento respondentov z každej krajiny identifikuje ako „európskejší“. ako národná“, kategória tvorená súčtom kategórií „európske a národné“ a „iba európske“. Napriek tomu asi polovica opýtaných uvádza, že sa identifikujú ako „európske“ – súčet kategórií „národný a európsky“, „európsky a národný“ a „iba európsky“ – v nejakej forme. V tomto prípade sa priemer Spojeného kráľovstva 43,5 % zdá byť pomerne nízky, zatiaľ čo priemer v Nemecku je 71,7 %. Priemer EÚ 61,6 %, CZ s 59,2 % a SK s 63,1 % sa nachádzajú medzi nimi.

Celkovo vzaté, v Spojenom kráľovstve sa väčšina respondentov identifikuje iba so svojou národnou identitou, zatiaľ čo v každej z ostatných krajín sa väčšina v prvom rade identifikuje ako národná, ale

v druhom rade ako európska. V každej z krajín sa však len malá menšina označuje za iba Európanov. V DE je rozdiel medzi identifikáciou s národnou a európskou identitou oveľa menší ako vo východoeurópskych krajinách a vo Veľkej Británii. Predovšetkým Spojené kráľovstvo a Česká republika vykazujú výrazné uprednostňovanie národnej identity. Okrem toho je Spojené kráľovstvo v „európskych“ štatistikách takmer 20 percentuálnych bodov pod priemerom EÚ – viac ako ktorákoľvek iná krajina, o ktorej sa tu uvažuje.

Aktuálne výzvy jednotlivých krajín a EÚ ako celku

Pokiaľ ide o vzťah medzi národnou a európskou identitou, štyri krajiny zapojené do tohto projektu čelia rôznym výzvam. Vo Veľkej Británii sa pozornosť sústreďuje na Brexit a súvisiace rokovania s EÚ. V Českej republike aj na Slovensku došlo v posledných rokoch k rozsiahlym zmenám vo vláde, ktoré mali vplyv na postoje k EÚ. V Nemecku sme konfrontovaní s ambivalentným vývojom: Na jednej strane je tu vysoká miera identifikácie s Európou – po prvé kvôli historickému kontextu a po druhé kvôli centrálnym pozíciám, ktoré Nemci v rámci EÚ už nejaký čas zaujímajú, napr. prostredníctvom súčasnej predsedníčky komisie Ursuly von der Leyenovej. Na druhej strane už niekoľko rokov existujú pravicovo-populistické strany, ktoré si vďaka svojim špecificky národne zameraným požiadavkám získali väčšiu podporu a predstavujú tak výzvu pre celé spektrum etablovaných strán v prospech EÚ. Do akej miery vývoj, ktorý je výzvou pre Európu ako celok (migrácia utečencov a pandémie), povedie k posilneniu národnej alebo európskej identity, zatiaľ nemožno posúdiť.

Použitá literatura

- 1) Andreouli, Eleni. 2018. "Constructions of Europe in the Run-Up to the EU Referendum in the UK." *Identities* 26(2):241–259. DOI: 10.1080/1070289X.2018.1486091.
- 2) Baras, Ronit. 2020. Teaching peace and overcoming assumptions through reflective teaching. <https://www.behappyinlife.com/celebrating-diversity-challenging-teachers-cultural-thinking/>.
- 3) Bux, Udo. 2020a. "European Citizens' Initiative." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/149/die-europaische-burgerinitiative>.
- 4) Bux, Udo. 2020b. "The Citizens of the Union and Their Rights." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/145/die-unionsburger-und-ihre-rechte>.
- 5) Davies, Pascale. 2019. The Top Five Challenges For Europe In 2020. In: *Forbes*. Dec 31. <https://www.forbes.com/sites/pascaledavies/2020/12/31/the-five-top-challenges-for-europe-in-2020/?sh=5cf780a543ff>.
- 6) Eurobarometer. 2015a. "Standard Eurobarometer 82." European Parliament. April 07, 2015. Accessed January 17, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2041_82_3_STD82.
- 7) Eurobarometer. 2015b. "Standard Eurobarometer 83." European Parliament. September 25, 2015. Accessed January 17, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2099_83_3_STD83_ENG.
- 8) Eurobarometer. 2016a. "Standard Eurobarometer 84." European Parliament. March 15, 2016. Accessed January 17, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2098_84_3_STD84_ENG.
- 9) Eurobarometer. 2016b. "Standard Eurobarometer 85." European Parliament. July 29, 2016. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2130_85_2_STD85_ENG.
- 10) Eurobarometer. 2017a. "Standard Eurobarometer 86." European Parliament. March 06, 2017. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2137_86_2_STD86_ENG.
- 11) Eurobarometer. 2017b. "Standard Eurobarometer 87." European Parliament. August 01, 2017. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2142_87_3_STD87_ENG.
- 12) Eurobarometer. 2018a. "Standard Eurobarometer 88." European Parliament. March 19, 2018. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2143_88_3_STD88_ENG.
- 13) Eurobarometer. 2018b. "Standard Eurobarometer 89." European Parliament. September 24, 2018. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2180_89_1_STD89_ENG.
- 14) Eurobarometer. 2019a. "Standard Eurobarometer 90." European Parliament. March 12, 2019. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2215_90_3_STD90_ENG.
- 15) Eurobarometer. 2019b. "Standard Eurobarometer 91." European Parliament. August 5, 2019. Accessed January 14, 2020. https://data.europa.eu/euodp/de/data/dataset/S2253_91_5_STD91_ENG.
- 16) European Council. 2020. "How Maastricht Changed Europe: New Tools for a New European Agenda." February 20, 2020. Accessed February 07, 2020. <https://www.consilium.europa.eu/en/maastricht-treaty/>.
- 17) European Union. 2020. "Die Geschichte der Europäischen Union". April 30, 2020. Accessed June 15, 2020. https://europa.eu/european-union/about-eu/history_de.
- 18) Große-Hüttmann, Martin and Hans-Georg Wehling. 2013. *Das Europa Lexikon: Begriffe, Namen, Institutionen*. Bonn: Dietz-Verlag.
- 19) Herbert, Ulrich. 2018. *Geschichte Deutschlands im 20. Jahrhundert*. 2nd ed. München: Beck.
- 20) Marzocchi, Ottavio. 2020. "Free Movement of Persons." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/147/freier-personenverkehr>.
- 21) Heinlein, Stefan. 2014. "Tschechien und Slowakei, Glücklich getrennt: Das Ende der Tschechoslowakei und welche Folgen es hatte." *Deutschlandfunk Kultur*, November 11, 2014. https://www.deutschlandfunkkultur.de/tschechien-und-slowakei-gluecklich-getrennt.979.de.html?dram:article_id=302772.
- 22) Kaczorowska, Alina. 2008. *European Union Law*. New York: Routledge-Cavendish.
- 23) Kowalcuk, Ilko-Sascha. 2019. *Die Übernahme: Wie Ostdeutschland Teil der Bundesrepublik wurde*. München: Beck.

- 24) Kraatz, Susanne. 2020. "Freizügigkeit der Arbeitnehmer." European Parliament. February 2020. Accessed February 20, 2020. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/de/sheet/41/freizugigkeit-der-arbeitnehmer>.
- 25) Köcher, Renate. 2019a. "Allensbach-Umfrage: Das ostdeutsche Identitätsgefühl." Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ.net), July 23. <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/allensbach-umfrage-das-ostdeutsche-identitaetsgefuehl-16299169.html>.
- 26) Köcher, Renate. 2019b. „Fremd im eigenen Haus.“ Frankfurter Allgemeine Zeitung (FAZ.net), January 23.
- 27) Mesežnikov, Grigorij. 2010. Česko-slovenské vzťahy v období politickej transformácie. In: Sborník z konferencie „1989-2009: Spoločnosť. Dejiny. Politika“. Praha: Ústav pro soudobé dějiny, Nadácia Heinricha Bölla Praha, Goethe-Institut Praha, 2010.
http://www.io.sk/buxus/docs//rozne/meseznikov_CS_vztahy_v_obdobi_politickej_transformacie.pdf
- 28) Millner, Vaughne. 2015. "The 1974-75 UK Renegotiation of EEC Membership and Referendum." UK Parliament, House of Commons Library, Commons Briefing Papers. July 13, 2015. Accessed February 10, 2020. <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-7253>.
- 29) NatCen. 2015. "Do We Feel European and Does It Matter?" Accessed February 10, 2020. <https://whatukthinks.org/eu/analysis/do-we-feel-european-and-does-it-matter/>.
- 30) Nikischer, Richard. 2013. Formovanie teritoriálnej identity Čechov a Slovákov. In: Mladá veda 1 (2), s. 10-23. https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/nikischer_r._2013_-_formovanie_teritorialnej_identity_0.pdf
- 31) Official Journal of the European Union. 2020. "Agreement on the Withdrawal of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland from the European Union and the European Atomic Energy Community." European Union. January 31, 2020. Accessed February 10, 2020. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12020W/TXT>
- 32) Ranta, Ronald and Nevena Nancheva. 2018. "Unsettled: Brexit and European Union Nationals' Sense of Belonging." Population, Space and Place 25(1). DOI: 10.1002/psp.2199.
- 33) Schanetzky, Tim. 2019. "30 Jahre Mauerfall Wunden der ostdeutschen Seele." Süddeutsche Zeitung (SZ.de), September 21. <https://www.sueddeutsche.de/politik/mauerfall-geschichte-ostdeutschland-ddr-1.4575443>.
- 34) Skrastina, Elizabete Marija. 2016. What does it mean to be a European citizen? The realities of EU citizenship and the nationalism problem of Europe. In: The Eurocultur, October 17, <https://eurocultur.eu/2016/10/17/what-does-it-mean-to-be-a-european-citizen-the-realities-of-eu-citizenship-and-the-nationalism-problem-of-europe/>.
- 35) Svatuška, Martin. 2003. Vzťahy medzi Čechmi a Slovákami v období ich spoločnej štátnosti. In: Slovenská politologická revue, 1/2003.
- 36) Zandonella, Bruno. 2009. Pocket Europa: EU-Begriffe und Länderdaten. Bonn: Bundeszentrale für politische Bildung.
- 37) ZEIT ONLINE. 2017. "Schulz will Vereinigte Staaten von Europa bis 2025." ZEIT ONLINE, December 07. <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2017-12/spd-martin-schulz-parteitag-rede-grosse-koalition>.